

Uttrycket *styra knærri* är känt från en annan uppländsk inskrift, U 654; jfr även *styrði skipi* U 439. Däremot är ett uttryck *styra hær* icke känt och knappast troligt; dativen av *hærr* 'här' har dessutom enstavig form. Ordet *knarr* m. (isl. *knorr*) är belagt i flera inskrifter: U 214, 258, 654, Sö 49, 198.

Preteritum *kvam* är styrkt genom ännu ett par inskrifter: U 29 (2 ggr), 332. Jfr även *kam*, pl. *kamu* U 73. Ordet *hafnir* f. pl. 'hamnar' (fsv. *hamnir*) är ej belagt i någon annan inskrift. Betydelsen får ett starkt stöd av sammanhanget: *styrði knærri, kvam hann Grikkhafnir*. Huruvida förleden *krik* återger ett *Grek-* eller ett *Grikk-*, kan icke avgöras. *krik:hafnir* är måhända en elliptisk sammansättning för *Grikklandshafnir* (jfr isl. *Grikklandshaf, -eyiar*). Man kan icke hålla tillbaka en undran, om Tegnér har känt till Fjuckby-inskriften, då han (i »Vikingabalk») låter sin viking komma »till Grekelands haf». Det är naturligtvis ingalunda omöjligt, att han kan ha bläddrat i Celsius' eller Brocmans samlingar av runinskrifter. Båda tala om »det grekiska haf» (icke om hamnar).

haima tu med av rytmen betingad ordföljd. *tu* 'dog' även U 446; annars vanligen *to* (U 73, 112, 133, 141, 180, 243, 283, 613). Jfr L 1494 Sjonhem (Gotl.) *han·to·haima* och Sö 55 *uarþ:þa·haima:at:harmi tauþr*.

Inga stungna runor förekomma i inskriften. Skiljetecken står vanligen mellan orden, dock icke i runföljderna *simsutifurs* och *haimatu*, vilket har vållat vissa svårigheter vid tolkningen. Runan *ᚱ* finnes icke: *aftir, hafnir*. Icke heller förekommer *o*-runan. Nasalerat *a* tecknas *a*: *sturimaþr* (jfr *moþr* L 787 Vändersta, Simtuna sn, L 1085 Frösö, Jämtl.). *o*-ljud tecknas *u*: *furs* 'förgicks', *tu* 'dog'. Ortografin motsäger icke det intryck som språkformerna (ack. pl. *sunu*, pret. *kvam*, partikeln *sem*) ger av relativt hög ålderdomlighet.

Senare delen av inskriften har metrisk form:

Sa het Aki,   sem's uti fors.
— — —   *styrði knærri.*
Kvam hann Grikk-hafnir,   haima do.

1017. Fjuckby, Ärentuna sn. Nu vid Ärentuna kyrka.

Pl. 52.

Litteratur: B 507, L 219, D 1:215. J. Bureus, F a 6 s. 149 n:r 253, s. 150 n:r 256 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 495, F a 1 s. 105; J. Rhezelius, F a 10:1 n:r 71, F l 1 n:r 60; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 51; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 428, 2, s. 167; C. Säve, Runstenen vid Fjuckby i Uppland (i: Nordisk universitetstidskrift 3, 1856, s. 92 f.); R. Dybeck, Reseberättelse 1864 (ATA); UFT h. 1 (1871), s. 17; G. Stephens, ONRM 3 (1884), s. 87; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); J. Eriksson, Inventering av fornlämningar i Ärentuna socken 1928 (ATA); Handlingar i ATA 1930.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckningar (F a 10:1, F l 1); Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 195); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 507); Dybeck (D 1:215).

Runstenen var enligt Bureus den norra av runstenarna i »Fiukeby gårdet» (F a 6), »Fiukeby» (F a 5). Rhezelius: »i Fiukeby Giärdet» (F a 10:1). — Om *Ransakningarna* och Peringskiöld, *Monumenta* se ovan U 1016. Träsnittet har påskriften: »Fiukeby i Erentuna sochn» (B 507: »Fiukeby»; L 219: »Fjuckeby»). — O. Celsius har granskat inskriften den 11 juni 1728. — C. Säve meddelar (1858), att »stenen för omkring 20 år sedan blifvit sönderslagen i flere stycken, af hvilka bara två återstå och de öfriga äro alldeles förkomna. Det ena af dessa, nämligen fotstycket, hittades, efter sorgfälligt letande, vid pass 20 steg nordligt om Greklands-stenen, alldeles öfvervuxet af enebuskar. På detta fanns icke mera qvar af inskriften, än den nedre krökningen af ormslingans undre ring till venster, på hvilken stodo att läsa endast 6 runmynder:

30—526943. *Upplands runinskrifter.*

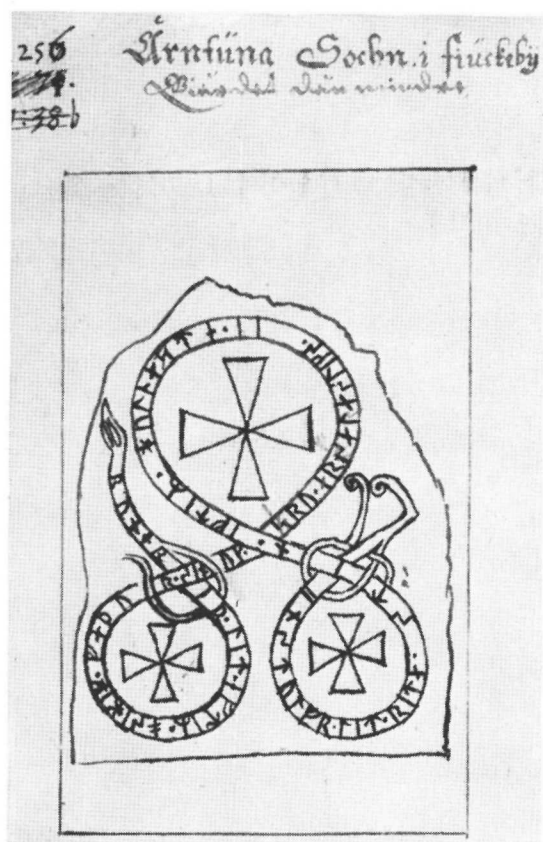

Fig. 197. U 1017. Fjuckby, Ärentuna sn.
Efter teckning av Rhezelius (Fa 10: 1).

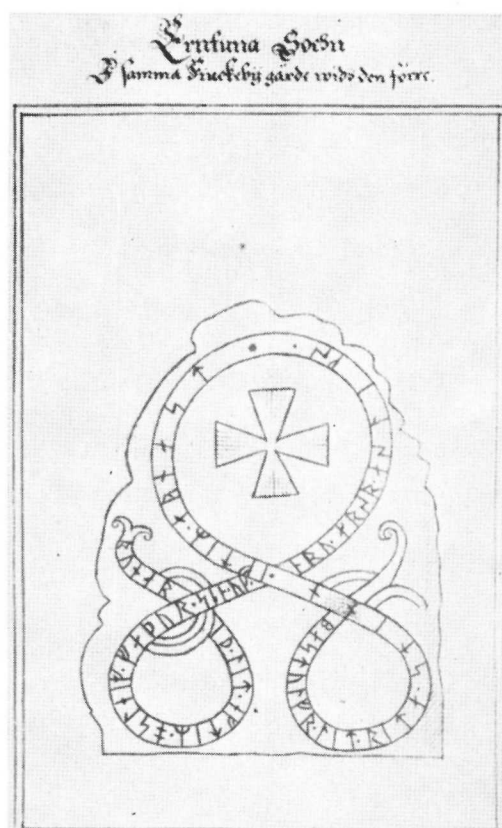

Fig. 198. U 1017. Fjuckby, Ärentuna sn.
Efter teckning av Rhezelius (Fl 1).

... (a) **tir asla(ik)** ... Det andra återstående stycket af runstenen blef vid nyssnämnda tid inlagdt till spisäril uti ett hus i byn af en nu afliden bonde. Det är denna runstensens tjänlighet till spisäril, som lockat till odådet. Det ännu i spiseln liggande stycket, som eger kvadratisk eller något rombisk form, har en gång utgjort stenens kant åt höger och har innehållit dessa ord af inskriften: *Fastulfr lit rita stin iftir* | — | *n uk iru ar* | — |; men ytan har genom den tjugo-åriga grytelden blifvit så förbränd och full af sprickor och flagor, att intet med någon visshet nu kan läsas. De öfriga styckena af stenen, med derpå fordom befintliga delar af inskriften, kunde ingenstädes hittas, oaktadt allt letande och alla gjorda efterfrågningar.» — R. Dybeck (1864): »Af den sten, som stått i närheten af denne Fjuckbysten [= U 1016], återstå något mer än tre fjerdedelar, utgörande två stycken, hvilka nu ligga utan skydd och måste förr eller sednare förkomma.» *Sveriges runurkunder* (D 1:215): »Af förevarande tu runstensstycken, utgörande omkring två tredingar af hela runstenen, ligger det öfre på den ännu orörda spismuren inom grunden efter ett rifvet hus i Fjuckby och det andra nära föregående runsten [U 1016] ... Det felande stycket eftersökes fortfarande, och om det finnes, vore rättast att alla tre sammanlades vid den store runstenen; men då det icke kan ske, emedan det större förvittrade stycket ej uthärdar upptagning och flyttning, så blir det nödigt att föra de andra till detta.» — *UFT* h. 1 (1871): »Utgöres af tvänne stycken; det ena ligger qvar på spismuren inom grunden af ett nedrifvet hus i Fjuckby och det andra nära L 220. En del, ungefär en tredjedel, af stenen fattas.» — O. v. Friesen: »Fjuckby (i en källartrappa) å Fjuckby n:o 1 $\frac{1}{8}$ mantal.» — J. Eriksson (1928): »En del ligger som trappsteg i en källare, och en annan del skall enligt uppgift finnas i muren

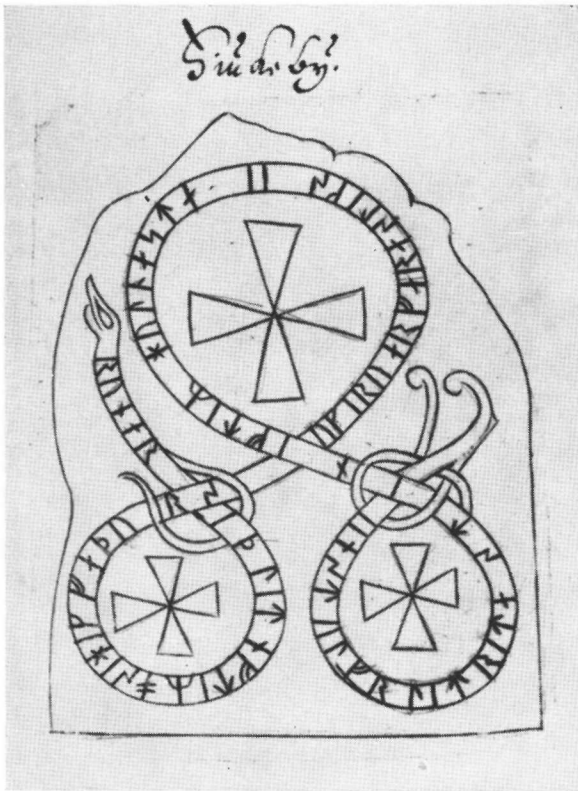

Fig. 199. U 1017. Fjuckby, Ärentuna sn.
Efter kopparstick av Bureus.

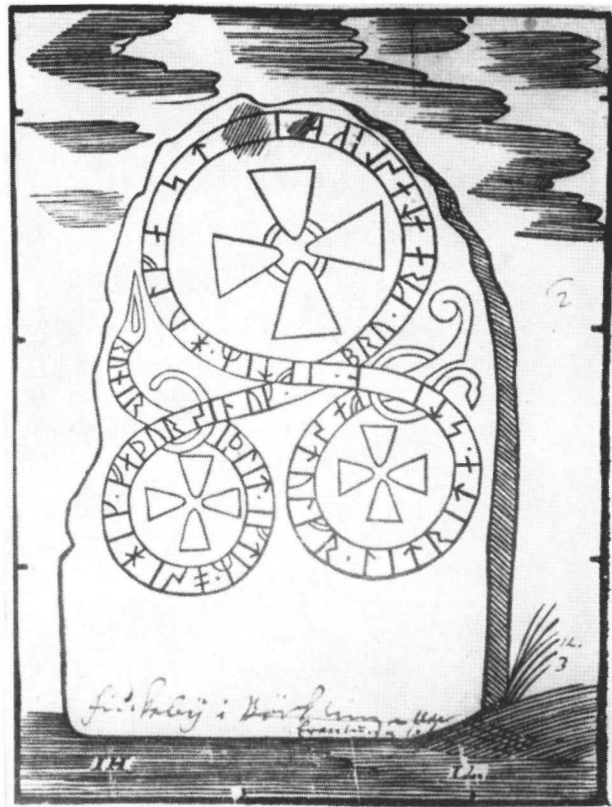

Fig. 200. U 1017. Fjuckby, Ärentuna sn.
Efter B 507.

till en nu riven byggnad 160 m. SSV därom.» År 1930 flyttades det i källartrappan funna fragmentet genom Erikssons försorg till Ärentuna kyrka, där det numera förvaras. De övriga delarna av runstenen kunde icke återfinnas 1943 och 1950.

Rödgrå granit. Fragmentets storlek: höjd 0,37 m., bredd 0,90 m. Runstenen i sin helhet omkr. 1,80 m. hög, omkr. 1,15 m. bred nedtill. Ristningens höjd omkr. 1,30 m., bredd omkr. 1 m. Ytan på fragmentet är slät, sannolikt sliten genom trampning. Ristningen är grund. Upptill äro runorna utslitna.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 507);

[fastulfr · lit · rita · stin · iftir · hulf]ast

5 10 15 20 25 30

[runirip lit · iftir · osihik · faður sin uk · bru · kra] al as[li]ks --

35 40 45 50 55 60 65 70 75

Fastulfr let retta stein æftir Hol[m]fast, Runfrid(?) let æftir Aslæik(?), faður sinn, ok bro gera al asliks -- (?).

»Fastulv lät resa stenen till minne av Holmfast. Runfrid(?) lät [resa] efter Aslek(?), sin fader, och göra bro **al asliks --** (?).»

Till läsningen: 29—31 **ast** är tydligt. Likaså 69—71 **ala**. Därefter 72 **s** skadat, och rester av två runor. 75 **k** är grunt, 76 **s** tydligt. Därefter har sannolikt funnits 3 runor (eller 2 runor och ett sk ×). R. 78 har möjligen varit **u**.

Bureus, F a 6: **-astulfr lit rita stin · iftir hul - ast - | runarip lit eftir osleik fapur sin uk -ru ar - al asleks -**. F a 5: 24 **r**, 28 **n**, 31 **ta**, 63—70 **iru · arfar**. — Rhezelius, F 1 1: **bastulfr · lit · rita · stinn · iftir · arnast · | runarip · lit · eftir · osleik · fapur · sin · uk · nru · arsr · asliks**. F a 10: 1: 1—2 **-n**, 25—31 **hulnaste**, 47—52 **osihik**, 63—76 **sru · arsal asliks**. — Hadorph (och Leitz): **fastulfr · lit rita · stin · iftir · hulfast ... | runirip lit · iftir · osihik · fapur sin uk · bru · kra al aslik -**. — Celsius: **fastulfr · lit · rita · stin · eftir · hul - ast | runnr rip · lit · eftir · os - - ik (osiaik?) fapur · sin · uk · -ru · erfal · asliks**. I en teckning av runslingan har Celsius 32—38 **runar rip**. R. 63 har formen **┘**, d. v. s. ett **a** med **bst** endast på högra sidan. Om r. 67 anmärker Celsius: »Forte olim fuit **r**, nunc tempestatibus erasa parte.» — Säve (1856): 44—50 **tir zsla**. — Dybeck (D 1: 215): **fastul - r · li - - ita · stin · eftir ... þ · lit · i - tir · osla ... uk · iru · er ...** »De å båda styckena qvarvarande runorna äro rena och klara, samt bestyrka riktigheten af Celsii, från Bautil afvikande, läsning. Säkert är likväl att ordet **arfar** måste förkastas för **erfar**.»

J. Bureus tolkar inskriften sålunda: »Astulfus curavit describi Saxum fidissimo. RunaRidis ... Osleico patri suo, et sunt hæredes Oslachi.» — J. Peringskiöld: »Fastulfur lit rita stin ifftir Hulfast. Runerid lit iftir Osigig fadur sin, uk Bru gira at Asligi.» — J. G. Liljegren, som ju icke själv har granskat ristningen, anger inskriftens senare del (r. 32—78) sålunda: »Runarvi rip lit aftir Oslaik. fapur sin. uk. iru. arfar. Aslaks.» Det är oklart, varifrån Liljegren har fått denna lydelse. Den stämmer icke helt varken med Bureus, *Bautil* eller Celsius, de tre källor till vilka Liljegren hänvisar. Troligen har han (såsom Säve förmodar) närmast följt Celsius, men tillåtit sig ett par ändringar: Runarvi rip i stället för **runnr rip (runar rip)**, Oslaik i st. f. **os - - k**, arfar i st. f. **erfal**. Ett personnamn *Runarvi* har sålunda icke blifvit styrkt genom denna inskrift.

Läsningen 63—68 **bru · kra** är mycket osäker, liksom därför också tolkningen *bro gæra*. Endast Hadorph har 63 **b** och 66 **k**. Men icke heller Bureus' förslag (i F a 5), som senare upptagits av Liljegren (L 219), kan anses styrkt genom läsningarna: 63—70 **iru · arfar** »sunt hæredes». R. 70 är tydligt **l** (icke **r**, ännu mindre **ra**, som man ju skulle vänta). Endast Celsius har läst r. 68 som **f**.

I *UFT* h. 1 (1871) lämnas av C. Säve följande tolkning: »Fastulf lät rita sten efter Hol(m)-fast. Runarvi(?) rådde och (?) lät (nl. rita sten) efter Åslek, sin fader; och äro (de) Åsleks arfvingar.»

Stenen innehåller två minnesinskrifter, i likhet med U 311, 842, 952, 1020 och 1065. Den ena (A) börjar vid rundjurets stjärt och upptar den högra av de båda nedre öglorna samt vänstra halvan av den övre, stora öglan. Den andra (B) börjar på vänstra sidan vid rundjurets huvud och upptar den vänstra öglan nedtill samt högra delen av övre öglan. De mötas sålunda högst uppe och disponera lika stort utrymme var. Inskriften A är emellertid avsevärt kortare (31 runor) än inskriften B (47 runor). Runorna står därför mycket glesare i A än i B. Härmed sammanhänger väl också, att A-inskriften är fullkomligt klar, under det att B-inskriften tydligen har varit både svårläst och svårtolkad. De äldre läsningarna visa ovanligt många variationer, och det är numera omöjligt att säkert fastställa, vad denna inskrift har innehållit.

B-inskriften innehåller minnesformeln i stark förkortning: 39—46 **lit · iftir** i stället för **lit · rita · stin · iftir**. Detta tyder väl på att den är avsedd att läsas efter A-inskriften.

Om de båda mansnamnen *Fastulfr* och *Holmfastr* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100. 32—38 **runirip** kan knappast avse annat än ett kvinnonamn *Runfrid*; det är känt från två andra uppländska inskrifter, U 961 och 1022, den ena av dem också i Ärentuna sn. — 47—52 **osihik** Hadorph (**osleik** Bureus, Rhezelius, **os - - ik** Celsius, **osla ...** Dybeck) avser sannolikt ack. av mansnamnet *Aslaeikr*; se om detta U 774.